

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧОРНОМОРСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ПЕТРА МОГИЛИ**

ЖЕЛІХОВСЬКИЙ СТАНІСЛАВ ВІКТОРОВИЧ

УДК 327 : 328 (73) «20» (043.3)

**КОНГРЕС СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ У ФОРМУВАННІ
ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ ХХІ СТОЛІТТЯ**

Спеціальність 23.00.04 – політичні проблеми
міжнародних систем та глобального розвитку

**АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук**

Миколаїв – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Дипломатичній академії України імені Геннадія Удовенка при Міністерстві закордонних справ.

Науковий керівник: доктор політичних наук, професор
Чекаленко Людмила Дмитрівна,
Дипломатична академія України імені Геннадія
Удовенка при Міністерстві закордонних справ,
начальник відділу змісту дипломатичної освіти
Центру професійної підготовки

Офіційні опоненти: доктор політичних наук, професор
Федуняк Сергій Георгійович,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
професор кафедри міжнародних відносин;

кандидат політичних наук,
Тихоненко Ірина Вікторівна,
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили,
старший викладачка кафедри міжнародних відносин та
зовнішньої політики

Захист відбудеться 8 червня 2018 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 38.053.01 в Чорноморському національному університеті імені Петра Могили за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10, зал засідань вченої ради.

Із дисертацією можна ознайомитись у науковій бібліотеці Чорноморського національного університету імені Петра Могили за адресою: 54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.

Автореферат розіслано «___» травня 2018 року.

Вчений секретар спеціалізованої вченої ради

Н. А. Громадська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Зовнішньополітичні стратегії як політичний елемент міжнародної політики складають основний інструмент прояву суверенітету і міжнародної правосуб'єктності. Саме політичні особливості реалізації зовнішньополітичних стратегій становлять неабиякий науковий інтерес як з точки зору практичних прикладів ведення ефективної зовнішньої політики, так і з точки зору передбачення помилкових зовнішньополітичних рішень. У сучасних умовах українського державотворення, зокрема в умовах розвитку національного парламентаризму, науково-практичні особливості прикладів реалізації зовнішньополітичних стратегій парламентами зарубіжних країн представляють актуальне поле досліджень сучасної політичної науки.

Пошук оптимальних алгоритмів виважених зовнішньополітичних рішень у сучасних міжнародних відносинах представляє собою важливий напрям досліджень в умовах зовнішньої збройної агресії щодо України, тому у фокусі пріоритетів наукових студій сучасної політичної науки зовнішньополітичні стратегії Конгресу США є важливою цариною наукового пошуку.

Дослідження діяльності Конгресу США в сфері зовнішньої політики сприятимуть формуванню відповідних висновків, пропозицій та рекомендацій для сучасних органів державної влади України, науково-дослідних центрів, навчально-наукових установ та інших суб'єктів розробки і прийняття зовнішньополітичних рішень. Саме тому узагальнення досвіду зовнішньополітичних ініціатив Конгресу США, як законодавчого органу, має актуальне значення для вироблення стратегічних рішень депутатським корпусом Комітету у закордонних справах Верховної Ради України, оскільки суттєва відмінність американського і українського парламентів у прийнятті зовнішньополітичних рішень законодавчими органами і органами виконавчої влади зумовлює потребу у широкому спектрі проблем у даній сфері: від формування стратегічних напрямів зовнішньої політики – до механізму підготовки та ухвалення зовнішньополітичних рішень.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження здійснене в рамках комплексної теми науково-дослідницьких робіт Дипломатичної академії України імені Геннадія Удовенка при Міністерстві закордонних справ «Трансформація міжнародних відносин нового і новітнього часу та Україна: політичні, дипломатичні та економічні фактори в глобальному та регіональному вимірах» (державний реєстраційний номер 0110U005981), а також проблематики науково-дослідної роботи Інституту зовнішньої політики Дипломатичної академії України імені Геннадія Удовенка при Міністерстві закордонних справ.

Мета і завдання дослідження. Метою даного дисертаційного дослідження є з'ясування сучасної ролі Конгресу в процесі формування і реалізації зовнішньополітичної стратегії США.

Для реалізації сформульованої мети автор ставить наступні **завдання**:

- охарактеризувати політологічний дискурс щодо формування зовнішньополітичної стратегії США, методологічний інструментарій та джерельну базу дослідження;
- з'ясувати місце Конгресу в системі зовнішньополітичного механізму США, здійснити аналіз повноважень Конгресу США у сфері зовнішньополітичної діяльності;
- висвітлити вплив Конгресу США на формування та реалізацію зовнішньополітичних стратегій адміністрацій Дж. Буша-молодшого та Б. Обами;
- розкрити особливості формування й реалізації європейського вектору зовнішньополітичної стратегії США;
- здійснити порівняльний аналіз тихоокеанського напрямку зовнішньої політики Вашингтону за адміністрацій республіканців і демократів;
- визначити стратегічні основи політики США на Близькому та Середньому Сході;
- окреслити перспективи участі Конгресу США в формуванні та реалізації зовнішньополітичної стратегії адміністрації Д. Трампа.

Об'єктом дослідження є зовнішньополітична стратегія США.

Предметом дослідження є участь Конгресу в формуванні зовнішньополітичної стратегії США в XXI ст.

Хронологічні рамки дослідження обумовлені його проблемно-тематичною спрямованістю й охоплюють період правління двох адміністрацій США – Джорджа Буша-молодшого та Барака Обами. *Нижня* межа дослідження – 2001 рік – визначається початком уряду Дж. В. Буша, *верхня* – 2017 – завершенням другої каденції уряду Б. Обами.

Методи дослідження визначені специфікою його об'єкта й предмета, метою й завданнями дисертації. З метою дотримання наукової об'єктивності результатів було застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів дослідження. Системний підхід дав змогу представити комплексне бачення системи зовнішньої політики США за участі Конгресу. Завдяки використанню порівняльного методу із залученням принципу історизму процес формування та розвитку зовнішньополітичних стратегій Конгресу США висвітлено в динаміці щодо різних регіонів світу. Аналіз сучасних підходів до трансформації світового порядку та доктринальних засад зовнішньополітичних концепцій Конгресу США базувався на методах діалектичного аналізу. Застосування методу контент-аналізу в роботі з документальними джерелами передбачало врахування політичних орієнтацій і ставлення до проблеми авторів певного документального джерела. Позиції Конгресу США з північнокорейської ядерної проблеми аналізувалися з використанням проблемно-історичного, системного підходів та геополітичного аналізу. При аналізі джерельної бази дисертації також використовувались емпірико-аналітичний, логічний, історичний та інституційно-порівняльний методи дослідження. У роботі застосовано й інші методи наукового пізнання, серед яких: формально-логічний метод, що

дозволив узагальнити особливості стратегічного планування та прийняття відповідних рішень Конгресом США тощо.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що автор дисертації на основі залучення і комплексного та компаративного аналізу широкого кола джерел, частина яких раніше не була об'єктом спеціального наукового вивчення, здійснив цілісне дослідження місця Конгресу в системі зовнішньополітичного механізму США на початку XXI століття та його ролі у формуванні зовнішньополітичних стратегій Вашингтону за адміністрацій Дж. Буша-молодшого та Б. Обама.

Основними положеннями та результатами, які визначають наукову новизну дослідження й виносяться на захист, є такі:

уперше:

- висвітлено механізм залучення Конгресу до розробки та прийняття зовнішньополітичних стратегій США на початку XXI ст.;
- здійснено системний аналіз взаємодії Президенту та Конгресу США за умов роздільного правління в період адміністрацій Д. Буша-молодшого та Б. Обама;

уточнено:

- особливості прийняття зовнішньополітичних рішень Конгресом США в умовах роздільного правління;
- ключові тенденції зовнішньої політики США у різних регіонах світу та ступінь впливу рішень Конгресу на зовнішньополітичні стратегії держави;

дістало подальшого розвитку:

- теоретичне осмислення закономірностей зовнішньополітичного впливу США на міжнародні відносини в умовах дезінтеграційних процесів у різноманітних регіонах світу.

Практичне значення одержаних результатів дослідження впливає з його актуальності й наукової новизни. Висновки й оцінки, висловлені автором дисертації, можуть бути використані для подальшого дослідження безпекових стратегій Конгресу США, ефективної політики Конгресу США у військово-політичному, економічному і культурно-гуманітарному напрямках, що дозволило Сполученим Штатам, уникаючи додаткового суттєвого збільшення видаткової частини бюджету в умовах підвищеної конфліктогенності у регіоні, здійснювати ефективний вплив і стримування ескалації конфліктів, стримувати потенційні агресії та утримувати економіко-ресурсні інтереси США в умовах дезінтеграції та атомізації регіональних міжнародних відносин. Подібна практика реалізації зовнішньополітичної стратегії є найбільш ефективною у сучасній міжнародній політиці і є прикладом, зокрема і для України, для запозичення ефективних механізмів прийняття парламентом зовнішньополітичних рішень у складних і динамічних міжнародних відносинах сучасних геополітичних трансформацій.

Зважаючи на це, положення та висновки дисертації можуть бути використані у рамках навчального процесу при підготовці підручників, навчальних посібників та науково-методичних рекомендацій, у викладанні нормативних і спеціальних курсів із політології та історії міжнародних відносин, зовнішньої політики й

новітньої історії США, актуальних проблем світової політики, міжнародних систем та глобального розвитку, країнознавства тощо.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням; усі наукові результати, що викладені в дисертації, одержані автором особисто й концентровано викладені в авторефераті та 10 публікаціях.

Апробація результатів дослідження здійснена на кафедрі регіональних систем та європейської інтеграції Дипломатичної академії України імені Геннадія Удовенка при Міністерстві закордонних справ та Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Основні положення та висновки роботи представлені на наукових конференціях, семінарах, круглих столах: Міжнародній науковій конференції «Еволюція світового розвитку: глобальні виклики і глобальна дипломатія» (м. Київ, Україна, 18 грудня 2014 р.); III Міжнародному молодіжному форумі «Глобалізаційні виклики і багатостороння дипломатія» (м. Київ, Україна, 18 березня 2015 р.); Міжнародній науковій конференції «Зовнішня політика Туркменістану як фактор безпеки і стабільності в світі» (м. Київ, Україна, 12 березня 2015 р.); Міжнародній науковій конференції «США у сучасних міжнародних трансформаціях: концептуальний і прикладний виміри» (м. Київ, Україна, 20 березня 2015 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Реструктуризація глобального простору: історичні імперативи та виклики» (м. Київ, Україна, 23 квітня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Модернізація і безпека розвитку в умовах глобалізації» (м. Київ, Україна, 03 листопада 2015 р.); Круглому столі «ООН і регіональні міжнародні процеси» (м. Київ, Україна, 10 грудня 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Зовнішня політика і дипломатія: український і світовий досвід» (м. Київ, Україна, 23 грудня 2015 р.); Міжнародній науковій конференції «Стратегічне партнерство в зовнішній політиці США, ЄС та країн латиноамериканського регіону» (м. Київ, Україна, 19 квітня 2016 р.); V Міжнародній науково-практичній конференції «Реструктуризація глобального простору: історичні імперативи та виклики» (м. Київ, Україна, 19 травня 2016 р.); Дискусійному клубі «Відкрий світ» із політичним експертом Віталієм Портниковим «Україна, що змінюється: індикатор дорослішання» (м. Київ, Україна, 27 вересня 2016 р.); Круглому столі «Проблеми та пріоритети зовнішньої політики України в контексті сучасних міжнародно-політичних процесів» (м. Київ, Україна, 13 жовтня 2016 р.); Дискусійному клубі «Відкрий світ» із політологом Євгеном Магдою та історицею Тетяною Водотикою «Якою Україну бачить світ: шлях від історичних фактів до сучасних маніпуляцій» (м. Київ, Україна, 10 листопада 2016 р.); Конференції «Відносини Україна-ЄС: тест на міцність» (м. Київ, Україна, 14 листопада 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Нове партнерство Кореї та України у світі викликів» (м. Київ, Україна, 29 листопада 2016 р.); Дискусійному клубі «Відкрий світ» із науковим співробітником «Chatham House» Джеймсом Шерром «Політика Росії після американських виборів» (м. Київ, Україна, 06 грудня 2016 р.); Парламентських слухань «Актуальні питання зовнішньої політики України»

(м. Київ, Україна, 07 грудня 2016 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Україна-Республіка Польща: 25 років дипломатичних відносин» (м. Київ, Україна, 12 грудня 2016 р.); Політико-дипломатичному клубі «Консенсус» з питань національної безпеки України «Україна між Сходом і Заходом» (м. Київ, Україна, 08 лютого 2017 р.); Презентації ГО «Пан'європейський Союз України» (м. Київ, Україна, 15 лютого 2017 р.); Дискусійному клубі «Відкрий світ» «Нові виклики та порядок денний адміністрації Трампа. Що це означає для України і світу» (м. Київ, Україна, 16 лютого 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Україна-Республіка Молдова: 25 років дипломатичних відносин» (м. Київ, Україна, 10 березня 2017 р.); 10-му Київському Безпековому форумі «Нова динаміка існуючих конфліктів: стратегії, що змінюють світ» (м. Київ, Україна, 06-07 квітня 2017 р.); Всеукраїнській науковій конференції «Зовнішньополітичні стратегії держав євроатлантичного співробітництва: історія та сучасність» (м. Київ, Україна, 11 квітня 2017 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Таджикистан та Україна: 25 років співробітництва» (м. Київ, Україна, 10 березня 2017 р.); Публічній лекції Спікера Палати представників США Ньюта Грінгіча «Куди рухаються США і що це означає для України?» (м. Київ, Україна, 16 травня 2017 р.); Зустрічі з керівником Центру дослідження Росії Володимиром Огризком «Яка Росія нам потрібна?» (14 вересня 2017 р., м. Київ); Публічній лекції 68-го Державного секретаря США Джона Керрі «Чи може дипломатія подолати виклики нового світу?» (м. Київ, Україна, 15 вересня 2017 р.); Зустрічі із колишнім міністром фінансів Словаччини, головою Стратегічної групи радників з підтримки реформ в Україні Іваном Міклошем «Стан реформ в Україні: куди рухатися далі?» (м. Київ, Україна, 05 жовтня 2017 р.); Міжнародній науково-теоретичній конференції «Геостратегічні пріоритети в політичній, економічній, правовій та інформаційній сферах» (м. Київ, Україна, 19 жовтня 2017 р.); Тематичному семінарі «Європейська політика безпеки» (м. Київ, Україна, 30-31 жовтня 2017 р.).

Публікації. Основні положення та висновки дослідження знайшли відображення в 10-ти одноосібних публікаціях, з них 4 статті у наукових фахових виданнях України з політичних наук, 1 – у фаховому виданні, що індексується міжнародними наукометричними базами, 4 – матеріали та тезинаукових конференцій, 1 – публікації, що додатково розкривають зміст дослідження.

Структура роботи обумовлена визначеними метою, об'єктом та предметом дослідження. Вона складається з вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків та списку використаних джерел і літератури (377 найменувань англійською, російською й українською мовами). Загальний обсяг роботи складає 223 сторінки, з них основного тексту – 183 сторінки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено наукове значення роботи, розкрито її зв'язки з науковими програмами, сформульовано мету та завдання дослідження, визначено його об'єкт та предмет, обґрунтовано

наукову новизну роботи, її теоретичне та практичне значення, висвітлено методологічні засади та структуру дослідження, наведено інформацію про апробацію та публікацію результатів дослідження.

У першому розділі – *«Теоретико-методологічні засади дослідження»* – з'ясовано стан наукової розробки теми, здійснено огляд основних джерел дослідження, розкрито методологію та методи дослідження.

Підрозділ 1.1. «Політологічний дискурс щодо формування зовнішньополітичної стратегії США» присвячений аналізу стану наукової розробки проблеми у вітчизняній та зарубіжній науці, а також визначенню та уточненню основних дефініцій, що використовуються автором, зокрема, «зовнішня політика», «зовнішньополітична стратегія», «зовнішньополітичний механізм», «роздільне правління», «національна безпека», «безпекова політика», «воєнна політика» тощо.

Вітчизняна школа американістики приділяє значну увагу як дослідженню стратегічних напрямів зовнішньої політики Сполучених Штатів Америки, так і їх реалізації на регіональному рівні. Значне місце в теоретичному дискурсі мають напрацювання Б. Гончара, В. Головченка, Н. Городньої, Є. Камінського, Д. Лакішика, І. Погорської, О. Потехіна, М. Рижкова, С. Федуняка, М. Фесенка, Л. Чекаленко, О. Шевчука, С. Шергіна тощо. Окремо відмітимо науковий доробок І. Дудко в сфері аналізу інституційного й управлінського забезпечення зовнішньополітичної стратегії США за умов постбіполярності, чільне місце в якому займає висвітлення ролі Конгресу США в процесі прийняття зовнішньополітичних рішень.

Американський політологічний дискурс щодо зовнішньополітичних стратегій США репрезентований у роботі працями, насамперед, З. Бжезинського, Б. Вудворт, Г. Кіссінджера, Дж. Ная-мол., Б. Скоукрофта та ін. Автором використані праці американських дослідників Б. Блечмена, Р. Гіллсмана, С. В. Кребба та П. Голта, Дж. М. Ліндсея, Т. Е. Манна, Г. Сміта, Т. Френка та Е. Вейсбенда, що містять аналіз ролі Конгресу США в сфері зовнішньої політики та співвідношення повноважень законодавчої та виконавчої гілок влади.

Російська наукова школа представлена працями провідних американістів О. Богатурова, М. Братерського, В. Журавльової, Ю. Іванова, Е. Іваняна, В. Кременюка, Д. Кузнецова, П. Подлесного, С. Самуйлова, Н. Травкіної, Т. Шаклеїної, Ю. Шведкова, Б. Ширяєва та ін.

Підрозділ 1.2 «Джерельна база та методологічні засади дослідження» містить аналіз джерел дисертаційної роботи, а також характеристику методології та методів дослідження.

При написанні дисертації автор опрацював і впровадив у науковий обіг широке коло нових документів та матеріалів, частина з яких раніше не використовувалися у міжнародно-політологічній літературі. Автор виділяє такі групи джерел: 1) Конституція США та інші законодавчі акти Сполучених Штатів Америки, матеріали роботи Конгресу США, а також періодичні видання, напр., «Congressional Record»; 2) офіційні документи та інші джерела виконавчої влади США, зокрема, Стратегії національної безпеки 2002, 2006, 2010, 2015 рр. та ін., публічні промови, заяви, звернення, прес-конференції, інтерв'ю президентів США, держсекретарів та інших членів адміністрації, помічників президента з

національної безпеки та ін.; 3) двосторонні й багатосторонні угоди й договори, документи міжнародних організацій (ООН, НАТО та інших міжнародних інституцій); 4) мемуари та праці американських високопосадовців, зокрема, «Ключові рішення» Дж. В. Буша, «Зухвалість надії» Б. Обама, «Важкі рішення» Г. Клінтон, «Немає честі вище» К. Райс, «У мої часи» Р. Чейні, «Відоме та невідоме» Д. Рамсфелда, «Борг: спогади радника військового часу» Р. Гейтса та ін.; 5) матеріали періодичних видань, наприклад, «The New York Times», «The Washington Post», «Foreign Policy» та ін.; 6) матеріали, розміщені на офіційних Інтернет-порталах державних установ і міжнародних організацій, зокрема, офіційному сайті Президента США – www.whitehouse.gov, Державного Департаменту США – www.state.gov та ін.

Методологія даного дослідження побудована на системі загальних принципів методології теорії міжнародних відносин, на яких базується сукупність загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, зокрема, системний підхід, метод компаративного аналізу, методи логічного та діалектичного аналізу, проблемно-історичний метод, метод контент-аналізу та ін. У розділі обґрунтовані механізми застосування вказаних методів у процесі дослідження особливостей участі Конгресу США в формуванні та реалізації зовнішньополітичних стратегій у досліджуваній період.

Отже, джерельна та літературна база з проблематики дослідження дає можливість простежити як місце Конгресу у системі зовнішньополітичного механізму США, так і його вплив на формування зовнішньополітичних стратегій США в XXI столітті.

У другому розділі – **«Конгрес США як детермінанта формування зовнішньополітичної стратегії Вашингтону в XXI ст.»** – аналізуються роль законодавчого органу американської адміністрації в зовнішньополітичному процесі та, зокрема, у формуванні зовнішньополітичних стратегій американських адміністрацій Дж. Буша-молодшого та Б. Обама.

Підрозділ 2.1. «Конгрес у системі зовнішньополітичного механізму США» присвячений з'ясуванню місця Конгресу у системі зовнішньополітичного механізму США, зокрема, досліджується організація та діяльність комітетів з міжнародних відносин палат Конгресу, основи формування зовнішньополітичного бюджету, особливості взаємовідносин президентської та законодавчої гілки влади у періоди республіканської та демократичної адміністрацій тощо.

Особливістю взаємодії Президента та Конгресу в США є певна залежність дій у сфері зовнішньої політики голови держави від законодавчого органу і навпаки. Зокрема, у використанні військової сили за кордоном, а також фінансуванні насамперед у сфері оборони. Протягом ХХ – початку ХХІ ст. повноваження законодавчої гілки, з одного боку, і виконавчої влади – з іншого, розширювалися нерівномірно і неодноразово. Повноваження виконавчої влади, в першу чергу, президента США, розширювалися, як правило, в кризові епохи, а в посткризові періоди законодавча влада брала реванш, намагаючись (і не без успіху) відновити рівновагу двох головних гілок влади. В цілому ж взаємини між ними перебували в

стані динамічної рівноваги, отже, піднесення однієї гілки незмінно викликало до життя розширення повноважень іншої, так що передбачений батьками-засновниками США баланс влади відновлювався.

Згідно з Конституцією США конгрес як федеральний представницький орган має такі зовнішньополітичні повноваження як: 1) право оголошувати війну; 2) формування та контроль реалізації федерального бюджету, у т.ч. його зовнішньополітичної складової для «забезпечення загальної оборони та добробуту Сполучених Штатів»; 3) міжнародні договори, укладені Президентом США, підлягають ратифікації, для якої необхідно «рада і згода» Сенату, точніше «згода двох третин від присутніх сенаторів».

Обидві палати Конгресу мають чимало постійно діючих комітетів, напр., Комітет з міжнародних відносин Палати представників, функціями якого є аналіз та коректування проекту бюджету Держдепартаменту та АМР, комітет з міжнародних відносин Сенату, до сфери юрисдикції якого належать також розгляд міжнародних договорів та підготовка рекомендацій з їх ратифікації, надання рекомендацій Сенату з кандидатур послів та ін. До бюджетних повноважень Конгресу США належить також надання асигнувань на конкретні зовнішньополітичні програми.

У підрозділі 2.2. *«Вплив Конгресу США на формування та реалізацію зовнішньополітичних стратегій адміністрацій Дж. Буша-молодшого та Б. Обами»* з'ясовано ключові пріоритети зовнішньополітичної стратегії США за адміністрації Дж. Буша-молодшого та Б. Обами та участь Конгресу у їх формуванні та прийнятті зовнішньополітичних рішень. Автором здійснено аналіз ініціатив Конгресу США в період президентства Джорджа Буша-молодшого та Барака Обами, які зводилися до акцепції президентських доктрин і узгоджених рішень із президентською адміністрацією. Конгрес США у досліджуваній період реалізовував стратегічні пріоритети щодо встановлення й зміцнення гегемонії в Азійсько-Тихоокеанському і близькосхідному регіонах, боротьбі з ісламським тероризмом тощо.

Для адміністрації Дж. Буша-молодшого було притаманне досягнення цілі у боротьбі з міжнародним тероризмом шляхом військових операцій за межами США, що втілювалося у комплексній взаємодії із діяльністю Конгресу. Автор дійшов висновку про певну взаємозалежність у тандемі Президент-Конгрес за каденції Дж. Буша-молодшого, яка мала хвилеподібну форму – від підтримки Конгресом дій Президента у першому терміні при владі (дозвіл на проведення військової операції в Іраку) до певного його стримування під час другого терміну перебування при владі. Так негативна реакція конгресменів на скандал 2004 р. у зв'язку з інформацією про тортури та знущання з ув'язнених в Афганістані, Іраку та на військовій базі в Гуантанамо, здійснюваних американськими військовими, викликала критику адміністрації Дж. Буша-мол. на слуханнях даного питання в Сенаті та мала наслідком кардинальний перегляд – принаймні на політичному рівні – воєнної стратегії США як такої, що дискредитує американську адміністрацію як у межах країни, так і за її кордоном. Активна дискусія серед політиків та в експертному середовищі США мала наслідком появу вимог щодо

змін у стратегії зовнішньої політики, окресленої в новому форматі вже наступною адміністрацією демократів на чолі з Б. Обамою.

Демократична більшість обох палат Конгресу на початку президентства Б. Обама надала значну законодавчу підтримку його зовнішньополітичної діяльності. Зі зміною складу Палати представників Конгресу на користь республіканців у 2011-2017 рр. позиція президента Б. Обама з багатьох напрямів зовнішньої політики і, зокрема, щодо проведення воєнних операцій за кордоном, фінансування й характеру діяльності військового відомства, зіштовхнулася зі значною протидією з боку конгресменів. Так згідно Акту повноважень про війну (1973 р.) влітку 2011 р. Конгрес США висунув, під загрозою імпічменту, вимоги президентові Б. Обамі звітувати про причини перебування американських військових, по закінченні 60-денного терміну, в зоні конфлікту у Лівії. В той же час, Конгрес США приділив недостатню увагу російській агресії щодо України, зокрема не було реалізовано ініціативи щодо забезпечення територіальної цілісності України згідно умов Будапештського меморандуму 1994 р. У цілому, Конгрес США в період президентства Б. Обама зміг у достатній мірі реалізувати стратегічні напрями у зазначених регіонах, частково втративши вплив у Європі.

Третій розділ – «Регіональні зовнішньополітичні стратегії США» – містить аналіз реалізації зовнішньополітичних ініціатив Вашингтону на прикладі європейського, тихоокеанського та близькосхідного векторів зовнішньої політики.

Підрозділ 3.1. «Європейський вектор зовнішньополітичної стратегії США» присвячений аналізу зовнішньої політики США на трансатлантичному напрямі у форматі двосторонньої взаємодії з європейськими державами у межах НАТО, а також еволюції відносин США – РФ та впливу на них «українського» фактору.

Відносини США з європейськими державами-членами НАТО ще з середини минулого століття були вагомим складовим елементом зовнішньополітичних ініціатив Вашингтону. У XXI ст. цей напрям не втрачає актуальності для Америки, що втілюється як у співпраці з європейськими державами у економічній сфері, так і безпековій та оборонній.

Підтверджено, що тенденція до поширення НАТО на Схід, а також розташування американських систем ПРО у Європі стали визначальними у політиці Дж. Буша-молодшого та Б. Обама. Хоча відносини Європа – США не є конфронтаційними, проте, виявлено, що між трансатлантичними союзниками не існує повноцінної єдності у безпековій політиці у межах НАТО.

Вагомим фактором у європейській політиці США є відносини з Російською Федерацією, які охарактеризовані автором як циклічні. «Потепління» й «охолодження» у відносинах детермінується зовнішньополітичними ініціативами держав щодо балансування на глобальному рівні міжнародної системи та національними інтересами.

Доведено, що не лише проблема роззброєння та поширення НАТО на схід, а й «український» чинник є вагомим у американсько-російських відносинах і буде залишатися на порядку денному відносин щонайменше у середньостроковій перспективі.

У підрозділі 3.2. «Тихоокеанський вектор зовнішньої політики Вашингтону» розглядається еволюція відносин США з державами Азійсько-тихоокеанського регіону та її вплив на регіональний та глобальний рівень міжнародних відносин.

Азійсько-тихоокеанський регіон займає чільне місце у зовнішньополітичній стратегії США, яка втілюється як на регіональному, так і глобальному рівнях. Розгляд відносин з АТР за адміністрації республіканців та демократів у ХХІ ст. підтвердив зазначений факт.

США розбудовує відносини з державами регіону як на двосторонній основі (співробітництво з Японією, Республікою Корея, союзи у військовій сфері з В'єтнамом, Філіппінами, договори з державами регіону у економічній сфері), а також багатосторонній (реалізація Вашингтоном Транс-тихоокеанського стратегічного економічного партнерства).

Акцентовано увагу на залученні США до вирішення регіональних проблем – корейське питання, проблема Південно-китайського моря. Проте, визначено, що механізми втілення зовнішньополітичної стратегії США за Дж. Буша-молодшого та Б. Обами мають різницю – від налагодження багатостороннього співробітництва у регіоні до створення союзів та конкуренції за лідерство з Китаєм.

Виявлено, що втілення адміністрацією Б. Обами стратегії «повернення в Азію» або «перебалансування» стало проявом більш активної лідерської політики США на глобальному рівні, насамперед, у конкуренції з Китаєм як ще однією світовою потугою у ХХІ ст. та реалізація політики «стримування» Китаю за рахунок військових та оборонних союзів з державами Південно-Східної Азії, Індією та всеосяжного економічного співробітництва.

У підрозділі 3.3. «Стратегічні основи політики США на Близькому та Середньому Сході» охарактеризовано реалізацію зовнішньої політики Вашингтону у регіоні Близького Сходу за президенства Дж. Буша-молодшого та Б. Обами.

Близькосхідний регіон інтерпретується США у ХХІ ст. у контексті зовнішньополітичних ініціатив через концепцію «Великого Близького Сходу», до якого вналежить Північна Африка, Близький та Середній Схід, Туреччина і Пакистан. Така концепція висунута за адміністрації Дж. Буша-молодшого еволюціонувала у зовнішній політиці Б. Обами. З'ясовано, що політика США на Близькому Сході втілювалася у врегулюванні палестинського питання, близькосхідного конфлікту, боротьби з тероризмом, поширенням демократичних цінностей, економічній або енергетичній сферах.

Близький та Середній Схід для Вашингтону є важливим енергетичним джерелом та регіоном поширення демократичних цінностей, що втілювалося у протидії Ірану та подоланні наслідків «Арабської весни». На прикладі Ірану можна побачити динаміку та інструменти зовнішньої політики Вашингтону у цьому напрямі: від залучення до шестисторонніх переговорів щодо іранської ядерної програми за Дж. Буша-молодшого та застосування санкцій як інструмента стримування Тегерана до зняття санкційного режиму за адміністрації Б. Обами.

Політика боротьби із тероризмом, започаткована Дж. Бушем-молодшим на теренах Іраку та Афганістану, знайшла своє продовження у концепції регіонального утворення «АфПак» у стратегії Б. Обами. Сирійська криза та протидія терористичному

угрупованню «Ісламська держава» продемонстрували не лише детермінізм регіонального та глобального рівня міжнародних відносин, а й втілення Америкою політики глобального лідерства та важливості близькосхідного вектору зовнішньої політики для Вашингтону.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження з'ясування сучасної ролі Конгресу в процесі формування і реалізації зовнішньополітичної стратегії США, автор дійшов наступних висновків:

1. Охарактеризовано політологічний дискурс щодо формування та реалізації зовнішньополітичної стратегії США на початку XXI ст. Автором здійснено уточнення основних дефініцій, що використовуються м, зокрема, «зовнішня політика», «зовнішньополітична стратегія», «зовнішньополітичний механізм», «роздільне правління», «національна безпека», «безпекова політика», «воєнна політика» тощо. Аналіз стану науковій розробки проблеми довів як актуальність наукового пошуку в царині дослідження особливостей сучасного зовнішньополітичного механізму США, так і наявність певних лакун у сучасних дослідженнях. Джерельна та літературна база роботи дала можливість простежити як місце Конгресу у системі зовнішньополітичного механізму США, так і його вплив на формування зовнішньополітичної стратегії США в XXI столітті.

2. З'ясовано місце Конгресу в системі зовнішньополітичного механізму США. Характеристика законодавчої влади при зміні співвідношення сил головних партійних фракцій дозволяє констатувати, що розвиток парламентських структур у взаємодії із президентською адміністрацією у напрямку прийняття зовнішньополітичних рішень пройшов етапи від обмежень щодо компетенцій в ухваленнях рішень до формування у повноваженнях Конгресу наглядової функції. Важливим досягненням генези американського парламентаризму у зовнішньополітичній діяльності автор вважає ефективне функціонування механізму роздільного правління що забезпечило зважений баланс рішень конгресменів у процесі ухвалення зовнішньополітичних рішень. Аналіз структури та повноважень Конгресу США у сфері зовнішньополітичної діяльності дозволив сформулювати визначення цього елементу даного державно-правового феномену як систему функцій, котра забезпечує державну політику США законодавчим ресурсом, який дозволяє формувати ефективну стратегію і тактику як у зовнішній, так і у внутрішній сферах міжнародних відносин. Загалом, у дисертації доведено, що існуюча сучасна модель структурних елементів Конгресу США та їх повноваження унеможливує узурпацію влади і забезпечує об'єктивний баланс гілок влади у державі.

3. Висвітлено вплив Конгресу США на формування та реалізацію зовнішньополітичних стратегій адміністрацій Дж. Буша-молодшого та Б. Обами. Дослідження особливостей американських стратегій початку третього тисячоліття показало, що вони побудовані переважно на реалізації президентських доктрин і доктрин провідних вчених, котрі лягли у основу їх підготовки та законодавчого оформлення. Спільною рисою доктрин автором визначено специфіку їх побудови

на концепції геополітичної гегемонії, яка реалізується шляхом продукування демократичних цінностей у державах, котрі знаходяться у трансформаційному періоді розвитку, в трьох напрямках її реалізації: політичному, соціально-економічному та культурно-гуманітарному.

Висвітлення механізмів залучення Конгресу до розробки та прийняття зовнішньополітичних рішень дало підстави узагальнити особливості даного процесу, у результаті чого автор дисертації прийшов до висновку про те, що таке залучення відбувалося шляхом узгодження серед конгресменів положень президентських зовнішньополітичних доктрин. Результатом залучення Конгресу до розробки та прийняття зовнішньополітичних рішень ставали узгоджені рішення Конгресу щодо таких напрямів, як виділення фінансування для боротьби із тероризмом, ухвалення санкцій, ухвалення рішень про утворення міжнародних об'єднань.

За президенства Дж. Буша-молодшого дії Конгресу у сфері зовнішньої політики можна охарактеризувати як хвилеподібні, що залежали від популярності Президента. Зокрема, коли політика президента втрачає підтримку народу і починає зазнавати невдач, як це було під час окупації Іраку, Конгрес може наполягати на більш твердих підходах до формування зовнішньополітичного курсу та кинути виклик Президенту. З метою підтримання свого авторитету у сфері зовнішньої політики Конгрес повинен мати сильну більшість, щоб подолати інші переваги Президента. Успіх викликів Конгресу політиці Президента багато в чому залежить від можливості Конгресу зібрати достатню підтримку, щоб перекрити вето Президента. Зокрема, вплив Конгресу на формування зовнішньополітичного курсу США за адміністрації Дж. В. Буша втілювався у законах-дозволах у виділенні фінансування на оборону, а також дозволах на ведення військових операцій та застосування збройних сил за кордоном.

Характеристика ініціатив Конгресу США в період президенства Барака Обама зводиться до узгодження доктрин президента та ініціатив адміністрації. Характерними напрямками зовнішньополітичних рішень Конгресу США у цей період визнаємо ухвалення державних програм щодо укріплення військово-політичного впливу у Азійсько-Тихоокеанському і близькосхідному регіонах, а також боротьбі з ісламським тероризмом. У той же час, суттєвим недоліком зовнішньополітичної стратегії Конгресу США даного періоду автор вважає недостатню увагу конгресменів до проблем порушення стабільності у східноєвропейському регіоні, зокрема прямому військовому вторгненню Російської Федерації на територію України із подальшою окупацією Кримського півострову та інспірацією та прямою військовою підтримкою сепаратистських рухів у Луганській і Донецькій областях України. У цьому аспекті зовнішньополітична стратегія Конгресу США, а рівно і президентської адміністрації, втратила головні важелі впливу, зокрема, при окремих законодавчих ініціативах у Конгресі США щодо підтримки України не було використано легальних міжнародно-правових інструментів по відновленню територіальної цілісності України (Будапештський меморандум 1994 р.), що у

цілому послабило потенціал американського зовнішньополітичного впливу у східноєвропейському регіоні.

4. Автором розкритоособливості формування й реалізації європейського вектору зовнішньополітичної стратегії США, який визначено як комплекс взаємодії Вашингтону з європейськими державами на двосторонній і багатосторонній основі, зокрема, у економічній сфері та трансатлантичному рівні у межах НАТО, відносинах США – РФ та вагомості «українського» чинника у трикутнику інтересів Україна – США – Росія.

Дослідження особливостей європейського вектору зовнішньополітичних стратегій США дало підстави узагальнити основні напрями даних стратегій, серед яких політико-гуманітарний та економічний вектори. Автором доведено, що політико-гуманітарний вектор сформовано на двох зовнішньополітичних підходах: політична взаємодія із наднаціональними об'єднаннями у європейських державах та партнерська взаємодія із окремими європейськими державами. На наднаціональному рівні взаємодії у Європі Конгрес США ухвалює рішення щодо зміцнення військового потенціалу НАТО шляхом фінансування матеріально-технічного забезпечення та організації структури та потенціалу альянсу загалом. На рівні партнерства з окремими державами в Європі Конгрес США ухвалює рішення щодо підтримки окремих країн в інтеграційних процесах та забезпеченні стабільності політичних демократичних режимів, у чому й полягає гуманітарна складова стратегічного вектору. Економічний вектор представлений рішеннями Конгресу США щодо підтримки демократичних ініціатив і стабілізації економік держав, які знаходяться у трансформаційному політичному процесі і виступають реципієнтами експорту демократичних цінностей США.

Взаємодія США з європейськими державами за адміністрації Дж. Буша-молодшого та Б. Обама має важливий фактор, який як об'єднує держави, так і у певній мірі виступає каталізатором національних інтересів кожної сторони, втілюючись у трансатлантичній співпраці у межах НАТО. Хоча президенство Б. Обама мало риси більшої прихильності до розбудови «партнерських» відносин з європейськими державами-членами НАТО, проте, простежується спадковість ідеї месіанської ролі США у світі та політики глобального лідерства. Не можна стверджувати про погіршення відносин між трансатлантичними союзниками, але вони за обох адміністрацій не набули рис єдності у політиці безпеки та оборони.

Можна припустити, що певним «стримуючим» фактором у розбудові повномасштабного партнерства Вашингтону з європейськими державами у межах НАТО виступає Росія. Насамперед, відносини США з РФ, яка стала правонаступницею СРСР, у сфері роззброєння та підтримки балансу сил на глобальному рівні міжнародних відносин. Саме проблема розширення НАТО на схід Європи, що є стратегічно важливим регіоном для Росії, виступає чинником, що призводить до «охолодження» контактів між Вашингтоном та Москвою. Україна ж як держава, що потенційно може стати членом НАТО також є об'єктом зіткнення американсько-російських інтересів. Відносини з Росією у зовнішньополітичній стратегії адміністрацій Дж. В. Буша та Б. Обама автором характеризуються як хвилеподібні та циклічні у XXI ст. Можна виділити наступні

цикли: 2001 р. – початок першої каденції Дж. Буша-молодшого та потепління у двосторонніх відносинах; 2005 р. – погіршення через критику Вашингтоном російської влади у обмеженні свободи слова та політичного тиску щодо бізнесових кіл та дискусії щодо розміщення елементів американської ПРО в Європі у 2007 р. 2008 р. – російсько-грузинський конфлікт який охарактеризував «охолодження» двосторонніх відносин та певним чином завершив перший цикл. Другий цикл, а саме фаза підйому припадає на 2009 р. – обрання Обама та «перезавантаження» відносин з Росією. Сирійська криза та критика Росії щодо підтримки уряду Б. Асада започаткувала «охолодження» у відносинах Вашингтону та Москви, а 2014 р. – агресія РФ щодо України, анексія Криму стала точкою спаду у відносинах. Ці події могли б стати чинником затяжної кризи у двосторонній взаємодії США – РФ, але у зв'язку із президентськими виборами у США у 2016 р. та обранням Д. Трампа, який характеризується як «прихильник» РФ, можливе «потепління» у відносинах з Москвою та початок нового циклу. На думку автора, новий цикл відносин може мати місце, але його підйом не буде швидким за рахунок вагомості «українського» чинника у політиці ЄС, який може відіграти роль того об'єднуючого фактору у безпековій політиці ЄС і США у межах НАТО.

5. Здійснено порівняльний аналіз тихоокеанського напрямку зовнішньої політики Вашингтону за адміністрацій республіканців і демократів у XXI ст. та виявлено риси еволюції зовнішньополітичних ініціатив та методів їх втілення у двох форматах. Перший формат взаємодії США з державами Азійсько-тихоокеанського регіону (АТР) автор характеризує як багатовекторне співробітництво з державами регіону. Така політика реалізовувалася насамперед адміністрацією Дж. Буша-молодшого. Незважаючи на першочерговість у політиці республіканців на початку 2000-х рр. Близькосхідного напрямку та боротьби з тероризмом, у АТР були закладені основи багатовекторного співробітництва з державами регіону у тому числі з Китаєм без конкретних акцентів на конкуренції або загальній протидії. Наприклад, залучення Вашингтону до шестисторонніх переговорів що корейського питання, укладання торгівельних угод з низкою держав регіону, а також певного зближення з Китаєм на основі боротьби з тероризмом.

Закладений темп співробітництва з державами АТР за каденції Дж. Буша-молодшого був продовжений Б. Обамою, проте, дещо модернізований у форматі співпраці через створення альянсів та протидії Китаю насамперед у військовій та економічній сферах. Саме проблема Південно-китайського моря та проголошена стратегія «повернення в Азію» або «перебалансування» сприяла використанню США утворених союзів з державами регіону саме у військовій сфері як інструментів «стримування» Китаю та спроб підтримки балансу сил у регіоні. Наприклад, залучення В'єтнаму, Філіппін та Індії до більш тісного співробітництва на противагу КНР. Тому, на відміну від республіканців, адміністрація демократів позиціонувала Америку як світового лідера і претендента на лідерство в АТР. Спільною рисою зовнішньополітичної стратегії республіканців та демократів став економічний фактор, зокрема, створення Транс-

Тихоокеанської стратегії економічного партнерства за Б. Обама. Автор наголошує, що як для республіканців, так і демократів АТР був важливим у зовнішньополітичній сфері, проте, за демократів США більш активно себе позиціонували і використовували співробітництво з державами регіону у військовій та оборонній сферах як механізм «стримування» Китаю та підтримки балансу сил у регіоні.

Аналіз американських стратегій щодо країн АТР виявив три напрями: 1) безпеково-політичний напрям; 2) економічний напрям; 3) культурно-гуманітарний напрям. Безпеково-політичний напрям реалізується Конгресом США посередництвом прийняття рішень щодо укріплення військово-політичної присутності США у регіоні на противагу державам, котрі створюють загрози безпеці, зокрема, підтримка військової присутності в Південній Кореї та на Тайвані. Прийняття рішень у даному напрямку викликає дискусії в середовищі конгресменів на предмет розмірів фінансування військово-оборонних програм в АТР. У той же час, економічні рішення Конгресу щодо держав АТР також не знаходять однозначної підтримки в конгресменів, особливо у контексті квотування китайського імпорту. Рішення Конгресу США щодо культурно-гуманітарного впливу приймаються персоніфіковано відносно окремих держав, викликають дискусії у конгресменів положення законодавчих актів щодо розвитку демократії у окремих країнах, приміром у В'єтнамі. У цілому слід зазначити, що рішення Конгресу США щодо зовнішньої політики в АТР дозволяють зберегти американський вплив у регіоні і забезпечити стабільність існуючого міжнародного статус-кво.

6. Визначено стратегічні основи політики США на Близькому та Середньому Сході. Автором виявлено елемент спадковості у політиці республіканців та демократів на Близькому Сході, що втілилися у трьох сферах: протидії тероризму, поширенні демократичних цінностей та економічному факторі. Проголошена концепція «Великого Близького Сходу» за каденції Дж. Буша-молодшого знайшла своє продовження у зовнішньополітичних ініціативах Б. Обама, проте, з характерними відмінностями. По-перше, перенесення акценту у боротьбі з тероризмом з Іраку на Афганістан, а саме, за американською концепцією регіонального утворення «АфПак», а з 2014 р. боротьба з «Ісламською державою». По-друге, якщо Дж. Буш-молодший реалізував політику поширення демократії на власне на Близькому Сході, то Б. Обама долучився до меж саме «Великого Близького Сходу» – Північна Африка та події «Арабської весни». По-третє, якщо для республіканців першочерговою була палестинська проблема як протистояння Ізраїлю з арабським світом, то за каденції Б. Обама простежується вихід за регіональні межі і певна інтеграція близькосхідного вектору як регіонального до глобального залучення – сирійська криза та протидія не лише терористам, а й іншим акторам міжнародних відносин на теренах регіону. Можна стверджувати про еволюцію близькосхідного вектору зовнішньої політики США і його розширення за каденції Б. Обама. Зокрема, вагомість у зовнішньополітичних ініціативах Вашингтону Ірану у контексті залучення до проблеми іранської ядерної програми та санкційного режиму, який був знятий за каденції Б. Обама.

Зважаючи на передвиборчі ініціативи Д. Трампа, можна припустити, що Близькосхідний регіон та протидія терористичній загрозі залишатиметься актуальним для Вашингтону, але зміняться механізми втілення цієї політики.

За сучасних умов близькосхідної дезінтеграції система узгоджень рішень конгресменів дозволила утримувати контроль над політичними процесами на Близькому та Середньому Сході, враховуючи сирійський конфлікт. Одночасно ефективна політика Конгресу США у військово-політичному, економічному і культурно-гуманітарному напрямах дозволила США, уникаючи додаткового суттєвого збільшення видаткової частини бюджету в умовах підвищеної конфліктогенності в регіоні, здійснювати ефективний вплив і стримування ескалації конфліктів, удержувати потенційні агресії й підтримувати економіко-ресурсні інтереси США в умовах дезінтеграції та атомізації регіональних міжнародних відносин. Подібна практика реалізації зовнішньополітичної стратегії є найбільш ефективною в сучасній міжнародній політиці, а також є прикладом для запозичення ефективних механізмів прийняття законодавчим органом зовнішньополітичних рішень у складних і динамічних міжнародних відносинах сучасних геополітичних трансформацій.

7. Окреслено перспективи участі Конгресу США в формуванні та реалізації зовнішньополітичної стратегії адміністрації Дональда Трампа із врахуванням переваги республіканців у обох палатах Конгресу 115 скликання, перше засідання якого відбулося в січні 2017 р. У сфері зовнішньої політики Д. Трамп заявляє про «відновлення» американського лідерства в світі, «яке було «втрачено за часи правління Б. Обами», характеризує НАФТА (Північноамериканська угода про вільну торгівлю) та ТТП (Транс-Тихоокеанське партнерство) як «шкідливі для США» проекти. Наприкінці квітня 2017 р. аналітики всього світу підбивали підсумки перших 100 днів 45-го президента США, акцентуючи увагу насамперед на відповідності реальних дій нової республіканської адміністрації передвиборчим заявам Д. Трампа. Рівень популярності новообраного президента – 44% – є надто низьким для перших ста днів. Агресивна риторика та непередбачувана політика чинного президента США ускладнюють прийняття врівноважень зовнішньополітичних рішень.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Желіховський С. В. Американські конгресмени на захисті української політики // Зовнішні справи. 2015. № 3. Політичні науки. С. 14–17.
2. Желіховський С. В. Позиції американської та європейської спільноти щодо України в розрізі військового конфлікту на її території // Політологічний вісник : Збірник наукових праць. Випуск 79. Київ : ВАДЕКС, 2015. С. 482–489.
3. Желіховський С. В. Європейський вектор політики Конгресу США у кінці ХХ – на початку ХХІ століття // Вісник Національного технічного університету

України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право : зб. наук. праць. Київ; Одеса : Типографія «Айс Принт», 2016. № 1/2 (29/30). С. 112–116.

4. Желіховський С. В. Стратегії в зовнішній політиці Конгресу США щодо країн АТР // S.P.A.C.E./Society, Politics, Administration in Central Europe : електрон. наук. фахове вид. 2017. № 3. С. 62–66. URL : http://www.space.nuoua.od.ua/v3_2017/14.pdf (дата звернення: 12.12.2017).

Публікація у науковому виданні, яке включено до міжнародних наукометричних баз

5. Желіховський С. В. Участь Конгресу США у зовнішній політиці адміністрації Дж. Буша-молодшого // Наукові праці : наук. журн. Т. 309. Вип. 297. Серія «Політологія». Миколаїв : Вид-во ЧНУ імені Петра Могили, 2017. С. 89–94.

Матеріали у збірниках науково-практичних конференцій

6. Желіховський С. В. Підтримка української політики конгресменами США // Глобалізаційні виклики і багатостороння дипломатія : збірник тез доповідей, 18 березня 2015 року, м. Київ, за заг. ред. В. Г. Ціватого, Н. О. Татаренко. Київ : ДАУ при МЗС України, 2015. С. 139–141.
7. Желіховський С. В. Напрями реформування Організації Об'єднаних Націй. Роль Сполучених Штатів Америки в цьому процесі // Сильна ООН – кращий світ : збірник тез доповідей, 22 жовтня 2015 року, м. Київ, за заг. ред. М. А. Кулініча, Н. О. Татаренко, В. Г. Ціватого. Київ : ДАУ при МЗС України, 2015. С. 47–49.
8. Желіховський С. В. Становлення парламентаризму Сполучених Штатів Америки. Посилення впливу Конгресу на зовнішню політику // Зовнішня політика і дипломатія: український і світовий досвід : збірник тез доповідей, 23 грудня 2015 року, м. Київ, за заг. ред. В. Г. Ціватого, Н. О. Татаренко. Київ : ДАУ при МЗС України, 2015. С. 70–73.
9. Желіховський С. В. Стратегічні орієнтири політики Конгресу Сполучених Штатів Америки на Близькому Сході // Збірник статей учасників чотирнадцятої всеукраїнської практично-пізнавальної конференції «Наукова думка сучасності і майбутнього». Дніпро, 2017. С. 101–105.

Публікації, що додатково розкривають зміст дослідження

10. Желіховський С. В. Становлення парламентаризму Сполучених Штатів Америки в умовах світових політичних трансформацій // Зовнішні справи. 2016. № 2. Історичні науки. С. 36–39.

АНОТАЦІЯ

Желіховський С. В. Конгрес Сполучених Штатів Америки у формуванні зовнішньополітичної стратегії ХХІ століття. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук зі спеціальності 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. – Чорноморський національний університет імені Петра Могили, Миколаїв, 2018.

У дисертації з'ясовано сучасну роль Конгресу в процесі формування і реалізації зовнішньополітичної стратегії США, визначено місце Конгресу в системі зовнішньополітичного механізму США, здійснено аналіз повноважень Конгресу США у сфері зовнішньополітичної діяльності.

Автором досліджено вплив Конгресу США на формування та реалізацію зовнішньополітичних стратегій адміністрацій Дж. Буша-молодшого та Б. Обами. Здійснено аналіз співпраці Президентів США з Конгресом та механізмів підтримки американським законодавчим органом ключових ініціатив обох президентів.

Розкрито особливості формування й реалізації європейського, тихоокеанського та близькосхідного векторів зовнішньополітичної стратегії США та окреслено перспективи участі Конгресу США в формуванні та реалізації зовнішньополітичної стратегії адміністрації Д. Трампа із врахуванням переваги республіканців у обох палатах Конгресу 115 скликання (2017-2018 рр).

Ключові слова: Конгрес США, зовнішня політика, Стратегія національної безпеки США, багатополлярність, співробітництво.

АННОТАЦИЯ

Желиховский С. В. Конгресс Соединенных Штатов Америки в формировании внешнеполитической стратегии ХХІ века. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности 23.00.04 – политические проблемы международных систем и глобального развития. – Черноморский национальный университет имени Петра Могилы, Николаев, 2018.

В диссертации проанализирована современная роль Конгресса в процессе формирования и реализации внешнеполитической стратегии США, определено место Конгресса в системе внешнеполитического механизма США, сделан анализ полномочий Конгресса США в сфере внешнеполитической деятельности.

Автором исследовано влияние Конгресса США на формирование и реализацию внешнеполитических стратегий администраций Дж. Буша-младшего и Б. Обамы. Проведен анализ сотрудничества Президентом США с Конгрессом и механизмов поддержки американским законодательным органом ключевых инициатив обоих президентов.

Раскрыты особенности формирования и реализации европейского, тихоокеанского и ближневосточного векторов внешнеполитической стратегии США и определены перспективы участия Конгресса США в формировании и

реализации внешнеполитической стратегии Д. Трампа с учетом преобладания республиканцев в обеих палатах Конгресса 115 созыва (2017-2018 гг.).

Ключевые слова: Конгресс США, внешняя политика, Стратегия национальной безопасности США, многополярность, сотрудничество.

SUMMARY

Zhelikhovskiy S. V. The United States Congress in the formation of the Foreign Policy Strategy of the 21st Century. – Manuscript.

Thesis for obtaining a scientific degree PhD (Political Science) on specialty 23.00.04. – Political Problems of International Systems and Global Development. – Petro Mohyla Black Sea National University, Mykolaiv, 2018.

The research topic relevance is argued by the fact that the study of the foreign-policy strategies implementation is scientifically significant because of practical examples of conducting effective external policy and prediction of false political decisions. Considering the Ukrainian state-building conditions and national parliamentarism development, the examples of the foreign-policy strategies implementation by other countries' parliaments represent the actual field of research in contemporary political science. Determination of the optimal algorithms for the foreign-policy intelligent decision-making is a principle direction of research in the times of external armed aggression against Ukraine. For this case, the foreign-policy strategies of the United States Congress form a substantial area for scientific studies and international experience accumulation that will contribute to the formation of relevant conclusions, proposals and recommendations for the acting state authorities of Ukraine, influential institutions and policy makers.

The object of the study is the United States foreign-policy strategy; the subject is the participation of Congress in shaping the United States foreign-policy strategy of the 21st century.

The chronological framework of research is specified by its problematic-thematic orientation and cover the period of the two United States administrations led by George W. Bush and Barack Obama. The bottom line of the study, 2001, is determined by the beginning of the George W. Bush government; and the upper line, 2017, is fixed by the end of the Barack Obama government second cadence.

The thesis examines the American geopolitical strategies of the U.S. presidents – G. W. Bush and B. Obama. It is conducted an analysis of their cooperation with the U.S. Congress and the mechanisms by which the American legislature has supported the key initiatives of both presidents. Separately, G. W. Bush's geopolitical strategies have been explored in the following directions: intensifying conflicts with individual countries, systematic assistance to the AIDS patients, prevention of violations of international law, fighting against terrorism and threats to the world order. Under the presidency of G. W. Bush, the Congressional acting in the foreign-policy field could be characterized as wavelike, depending on the President's popularity. In particular, when the presidential policy loses people's support and begins to fail, as it has been during the occupation of Iraq, the Congress may insist on more rigorous approaches to forming a foreign-policy course and challenge the President decisions. The success of Congress'

impact largely depends on its strong majority and ability to gather enough support. Also, the research examines B. Obama's geopolitical National Security Strategies 2010 and 2015, which are more loyal and peaceful.

The author reveals the formation and implementation peculiarities of the European vector in the U.S. foreign-policy strategy, which is defined as a complex of Washington's interactions with European states in the following areas: bilateral economic relations; transatlantic cooperation within NATO; the U.S. – Russian relations and determination of the "Ukrainian" factor importance in the Ukraine – U.S. – Russia triangle of interests. The author concludes that the relations between the transatlantic allies have not worsened during the discussed period as well as they have not acquired a unity in security and defence policy under both administrations. It is suggested that Russia is a "deterrent" factor in building up Washington's full-fledged partnership with European states within NATO. Moreover, Ukraine as a state that can potentially become a member of NATO is the collision object of the U.S. – Russian interests.

The author carried out a comparative analysis of Washington's Pacific foreign-policy direction for Republican and Democratic administrations in the 21st century. The evolution features of foreign-policy initiatives and methods of their implementation in two formats are revealed. The first format of interaction between the U.S. and the Asia-Pacific region (APR) states is described as multi-vector cooperation. Such policy was primarily implemented by the administration of G. W. Bush, and the foundations for the multi-vector interplay with the regional states, including China, without any specific emphasis on competition or general counteraction was laid in the APR.

The pre-set pace of cooperation with the APR countries was modified and extended by B. Obama in the format of interaction through the creation of alliances and countermeasures to China, primarily, in the military and economic spheres. A common feature of the foreign-policy strategies of the Republicans and Democrats was the economic factor, in particular, the creation of the Trans-Pacific Strategic Partnership under the presidency of B. Obama.

The thesis determines the strategic principles of the U.S. policy in the Middle East as well. The author identifies an element of heredity in the policy of Republicans and Democrats in the mentioned region, embodied in three following areas: the counter-terrorism, the spread of democratic values, and economic contacts. It can be proved the fact of evolution and expansion of the Middle East vector of the U.S. foreign-policy under B. Obama cadence that concerns, particularly, the significance of Iran in Washington's foreign-policy initiatives in the context of its involvement in the problem of Iranian nuclear program and the sanction regime, which has been declined by B. Obama.

Finally, the study outlines the prospects for the U.S. Congress participation in shaping and implementing the foreign-policy strategy of the Donald Trump administration, taking into account the Republicans' advantages in both houses of the 115th U.S. Congress (2017-2018). From the author's point of view, the aggressive rhetoric and unpredictable policies of the incumbent U.S. president complicate making counterbalanced foreign-policy decisions.

Keywords: the U.S. Congress, foreign policy, the U.S. National Security Strategy, multipolarity, cooperation.